

MMKS

UJEDINJENE NACIJE

Mehanizam za međunarodne krivične sudove

Mehanizam za međunarodne krivične sudove (MMKS ili Mehanizam) osnovao je Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija 22. decembra 2010. da nastavi nadležnosti, prava, obaveze i ključne funkcije Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR) i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) nakon okončanja njihovih mandata. MMKS ima dva ogranka, jedan u Arushi, Tanzanija, i drugi u Haagu, Nizozemska.

OBRAĆANJE

PREDSEDNIK

(Isključivo za medije. Nije zvaničan dokument.)

Hag, 16. maj 2017.

Obraćanje sudije Theodora Merona, predsednika Mehanizma za međunarodne krivične sudove i sudije Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju

“Budućnost međunarodnog krivičnog pravosuđa”

Ambasada Republike Poljske u Haagu

Povodom dodeljivanja Oficirskog krsta Ordena za zasluge Republike Poljske 16. maj 2017.

Ekselencije, uvažene kolege, dame i gospodo:

Pre nego što pređem na suštinu svog izlaganja, želeo bih da izrazim svoju duboku zahvalnost gospodinu Kobzi, vršiocu dužnosti otpravnika poslova Ambasade, i njegovom osoblju na tome što su organizovali ovaj skup i pružili mi priliku da ponudim svoje viđenje teme koja mi je bliska srcu: budućnosti međunarodnog krivičnog pravosuđa. Kao što ću uskoro objasniti, kontinuirano učešće i investiranje država u budućnost međunarodnog krivičnog pravosuđa je od presudne važnosti ukoliko želimo da se održi napredak postignut tokom proteklih četvrt veka. Poljska ima već ključnu i veoma cenjenu ulogu u podršci radu Mehanizma, uključujući izvršenja kazni u svojim nacionalnim zatvorima. Na tome, i na svemu što ste vi i vaše kolege učinili da bi današnji skup bio moguć, iskreno sam vam zahvalan.

Takođe bih želeo da izrazim svoju zahvalnost profesorki Elżbieti Mikos-Skuzi sa Univerziteta u Varšavi na njenim današnjim ljubaznim rečima i našem dugogodišnjem prijateljstvu.

* * *

Kada su Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ili “MKSJ”) a nakon njega i njegov sestrinski sud, Međunarodni krivični sud za Ruandu (ili “MKSR”), osnovani od strane Saveta bezbednosti početkom devedesetih godina XX veka, to je bila prekretnica u borbi protiv nekažnjivosti.

Možda nismo bili sigurni šta će ta dva *ad hoc* međunarodna suda uspjeti da ostvare, ali su mnogi od nas bili optimisti, a taj optimizam nas je poneo kao talas koji je doveo do Rimskog sporazuma iz 1998. godine i osnivanja brojnih drugih hibridnih sudova i pravosudnih tela, od Kambodže do Sijera Leonea.

U godinama koje su usledile, ti sudovi su dali brojne doprinose koji su predstavljali prekretnice, od utvrđivanja normi međunarodnog krivičnog i humanitarnog prava, preko razvoja korpusa odluka u vezi s procedurama i dokazima zasnovanih na principima pravičnog suđenja, do stvaranja relativno kohezivne sinergije kontinentalnog i anglosaksonskog prava u praksi i procedurama koje se primenjuju. Posebno je važno što su tokom istog tog perioda nacionalni pravosudni sistemi u sve većoj meri

Za više informacija stupite u kontakt sa Službom za odnose s javnošću u Haagu

Tel: +31 70 512 5691 Email: mict-press@un.org

Pratite MMKS na [Facebooku](#), [Twitteru](#), [YouTubeu](#), [LinkedInu](#)

www.unmict.org

nastojali da obezbede pozivanje na odgovornost za teška kršenja međunarodnog prava u njihovim sudovima.

Kao posledica svega ovoga, pozivanje na odgovornost sve češće predstavlja osnovno očekivanje, barem među onima koji su deo civilnog društva i u javnom mnjenju, kada se suočimo s užasnim zločinima počinjenim tokom oružanih sukoba.

Međutim, uprkos svemu što je postignuto tokom prethodnih četvrt veka, danas se nalazimo u donekle opasnom trenutku za međunarodno pravosuđe. Tokom svog današnjeg obraćanja želeo bih da se osvrnem na neke od razloga zbog kojih smo danas na kritičnom raskršću za međunarodno krivično pravosuđe, kao i na neke od načina na koje možemo nastaviti dalje i unaprediti borbu za okončanje nekažnjivosti.

* * *

Kao prvo, i najjednostavnije, možda je bilo neminovno da apstraktne težnje iz devedesetih godina XX veka ustuknu pred oporom stvarnošću.

Osnivanje međunarodnih institucija koje moraju da usklade različite pravne sisteme i odgovore na nove izazove dok istovremeno obezbeđuju suštinsku pravičnost, koje moraju da uspostave sopstvenu administrativnu infrastrukturu i obezbede saradnju preko državnih granica i bez sopstvenih policijskih snaga, i koje moraju da vode postupke s obimom dokaza kakav se retko viđa u nacionalnim sudovima - sve to je skupo i oduzima puno vremena. A sve to takođe predstavlja poseban izazov kada neki međunarodni sud deluje u veoma politizovanom ili čak neprijateljskom okruženju.

Kao što znamo, međunarodni sudovi su sve češće izloženi kritikama zbog visokih troškova i dužine trajanja njihovog rada (pogotovo kada se uzme u obzir broj pojedinačnih predmeta koji su obrađeni).

U isto vreme, sudovi poput MKSJ i MKSR su takođe bili suočeni sa širokim spektrom često oprečnih očekivanja u vezi s njihovim mandatima i time šta mogu postići ili koliko će u tome uspeti.

Zaista, s obzirom da su to sudovi koji su suštinski ograničeni resursima i nadležnošću, sudovi čiji se rad striktno mora rukovoditi primenjivim pravom i dostupnim dokazima, a ne mišljenjima sa strane, popularnim verovanjima u vezi s krivicom ili nevinošću, ili sasvim razumljivim željama žrtava i njihovih zastupnika, i sudovi odgovorni za vođenje postupaka u kontekstima izuzetnih političkih tenzija, neminovno je da njihove osnovne odluke u vezi s tim da li treba podići neku optužnicu ili da li je neka osuđujuća presuda nedovoljno potkrepljena budu kontroverzne.

Selektivnost međunarodnog pravosuđa (u smislu koje situacije ili predmeti dolaze u žižu napora za pozivanje na odgovornost, a koji ne) neminovna je u mnogim slučajevima, kako zbog ograničene nadležnosti i resursa međunarodnih sudova, tako i zbog različitih kapaciteta raznih nacionalnih pravosudnih sistema. U isto vreme, do selektivnosti može doći i na jedan posebno zločudan način, kada je ona rezultat političkog manevrisanja ili saveza, na primer, kada stalne članice Saveta bezbednosti štite svoje građane ili bliske saveznike. Takva selektivnost predstavlja anatemu za vladavinu prava (koja zahteva jednakost u primeni), i potkopala je podršku međunarodnim pravosudnim institucijama i saradnju s njima, kao što to naročito vidimo u slučaju Međunarodnog krivičnog suda.

Drugi razlog zbog kojeg se međunarodno krivično pravosuđe nalazi u opasnoj fazi svog razvoja potiče od nedavnog porasta preispitivanja međunarodnih ili globalnih napora i institucija i nepoverenja u njih. (Međunarodni sudovi, naravno, nisu jedini na koje se ovo odnosi, kao što vidimo od Brexita i Evropske unije do podrške Sjedinjenih Američkih Država samim Ujedinjenim nacijama.)

Porast antiglobalističkih tendencija može se pripisati, barem u izvesnoj meri, prirodnim tokovima promena u međunarodnim odnosima i aktuelnom porastu nacionalističkih i populističkih stavova u mnogim delovima sveta.

Što se tiče konkretno međunarodnih sudova, deo tog rastućeg nepoverenja u globalne institucije se može pripisati trenutku u kojem se nalazimo u razvoju još uvek veoma novog polja samog međunarodnog krivičnog pravosuđa. S nedavnim zatvaranjem MKSR i Specijalnog suda za Sijera Leone, zatvaranjem MKSJ koje se očekuje krajem ove godine, Međunarodnim krivičnim sudom (ili "MKS") koji u ovom trenutku nema nijedan pretpretresni postupak (što je, delimično i posledica nesaradnje država), određenim hibridnim sudovima i specijalizovanim većima koji smanjuju obim svog rada, dok druga tela (poput Specijalnog krivičnog suda u Centralnoafričkoj Republici) tek treba da počnu s radom, nalazimo se ne samo u trenutku smanjivanja nakon izuzetnog perioda ekspanzije, već možda i u trenutku kada je, posle početnog entuzijazma, neminovno da međunarodne pravosudne institucije dođu pod lupu i da njihove buduće važnost i uloga budu preispitane.

Treći razlog zbog kojeg se međunarodno krivično pravosuđe nalazi na kritičnoj prekretnici u svom razvoju jesu sve opterećeniji odnosi između političkih institucija i institucija međunarodnog krivičnog pravosuđa i sve učestaliji primeri da politički zastoji onemogućavaju napore ka obezbeđivanju pozivanja na odgovornost – ukratko, zbog politizacije međunarodnog pravosuđa.

Šta podrazumevam pod tim? Ako međunarodno krivično pravosuđe očekuje u mnogo čemu maglovita budućnost, to je bar delimično zbog politike – zbog pat pozicija u Savetu bezbednosti (što dovodi do toga da se jasni slučajevi zločina ne prosleđuju Međunarodnom krivičnom sudu), na primer, kao i zbog kontroverznih odluka drugih političkih tela, poput skupštine država članica Međunarodnog krivičnog suda ili Afričke unije.

(Ne smemo zaboraviti da su MKSJ i MKSR uspostavljeni tokom jedne specifične faze u međunarodnim odnosima, tokom detanta nakon hladnog rata, i da je nekoliko situacija koje je Savet bezbednosti od tada prosledio Međunarodnom krivičnom sudu takođe došlo u naročito povoljnim trenucima – tako da su, u mnogo čemu, izuzetne političke okolnosti dovele do međunarodnog pravosuđa kakvo danas poznajemo.)

Na kraju, moramo se prisetiti da se izazovi koje postavlja politika ne pojavljuju samo u međudržavnim forumima. Jedan od kontinuiranih, ključnih izazova za međunarodno pravosuđe predstavlja i nedostatak saradnje i angažovanja država, kako u slučajevima saradnje s međunarodnim sudovima (putem, između ostalog, izvršenja naloga za hapšenje i drugih naloga), tako i u smislu preuzimanja normi međunarodnog pravosuđa i preduzimanja koraka na nacionalnom nivou kako bi se obezbedilo pozivanje na odgovornost za međunarodne zločine.

Često, kada govorimo o međunarodnom krivičnom pravosuđu, usresređujemo se na međunarodne institucije – ali borba za okončanje nekažnjivosti za međunarodne zločine zahteva angažovanje na svim nivoima. Štaviše, međunarodno pravosuđe zavisi od investiranja i angažmana država na više različitih načina, od uključivanja međunarodnih normi u nacionalno zakonodavstvo, preko vođenja postupaka na lokalnom nivou do podrške izgradnji kapaciteta u drugim državama.

* * *

Gledajući u budućnost međunarodnog krivičnog pravosuđa, vidimo, dakle, sliku koja je mnogo u čemu maglovita.

To ne znači da su međunarodno pravosuđe ili borba za okončanje nekažnjivosti za međunarodne zločine doživeli ili da će doživeti neuspeh, daleko od toga. Niti to znači, naravno, da više ne postoji

potreba za naporima za pozivanje na odgovornost – naprotiv, od Južnog Sudana do Sirije, svakodnevno se podsećamo na zverstva koja se dešavaju širom sveta.

Sada je vreme, međutim, za nas koji smo posvećeni pravosuđu i poštovanju vladavine prava – poput mnogih od vas u ovoj prostoriji – da se osvrnemo i sebi postavimo ozbiljna pitanja u vezi s tim kako da ono što ponekad nazivam “erom pozivanja na odgovornost”, koja je još u povelju, zaista uhvati korena.

* * *

Kakva pitanja treba sebi da postavljamo?

Kao prvo, ne bismo pogrešili ako bismo se zapitali kako se pravda na međunarodnom nivou može ostvarivati efikasnije i ekonomičnije, bilo putem oblikovanja institucija ili kroz tekuće reforme i aktivnosti smišljene da uzmu u obzir najbolju praksu u drugim institucijama. Zaista, pronalaženje boljih načina rada, ekonomičnijih načina rada, transparentnijih načina rada, može biti od ključne važnosti ukoliko želimo da preokrenemo negativne percepcije u vezi s međunarodnim pravosuđem i njegovom dugoročnom održivošću.

Već smo svedoci niza reformi i promena koje se događaju na institucionalnom nivou. Među novinama koje je Savet bezbednosti uveo kada je osnovao Mehanizam za međunarodne krivične sudove (ili “MMKS”), na primer, nalaze se (1) korišćenje sudija pojedinaca za razne pravosudne poslove, (2) mogućnost da sudije rade na daljinu iz svojih matičnih država, i (3) plaćanje sudija samo za dane ostvarenog rada, kao što je slučaj sa *ad hoc* sudijama Međunarodnog suda pravde.

Mehanizam konstantno traga za dodatnim načinima da pospeši svoju efikasnost i ekonomičnost – i zaista, svi sudovi bi trebalo da imaju hrabrosti da se reformišu kako bi postigli taj cilj. Ako su Mehanizam i drugi sudovi u stanju da pokažu da je istinska promena moguća, i da uče na iskustvima drugih u tom smislu, to u mnogome može pomoći da se odgovori na postojeće bojazni u vezi s efikasnošću i delotvornošću pravosuđa na međunarodnom nivou.

S druge strane, moramo imati na umu da novi pristupi međunarodnom pravosuđu nisu lišeni izazova. Dok se, na primer, od sudija Mehanizma očekuje da rade na daljinu iz svojih matičnih država, hapšenje i nastavak pritvora sudije Akaya u Turskoj, uprkos tome što je generalni sekretar Ujedinjenih nacija potvrdio njegov diplomatski imunitet, ukazuje na ozbiljan izazov održivosti ovakvog modela presuđivanja na daljinu.

Zaista, situacija sudije Akaya predstavlja ne samo povod za zabrinutost iz humanitarnih razloga za dobrobit samog sudije i pitanje koje izaziva ozbiljnu zabrinutost za predmet u koji je raspoređen, već ukazuje na jedan mnogo širi problem. Imunitet koji uživaju sudije Mehanizma je od fundamentalne važnosti za odgovarajuće funkcionisanje institucije u celini i presudan je element u obezbeđivanju njihove nezavisnosti pri izvršavanju njihovih pravosudnih funkcija. Princip sudijske nezavisnosti je, naravno, temeljni princip vladavine prava u širem smislu. Ukoliko se nacionalnim vlastima dozvoli da spreče nekog sudiju u izvršavanju njegovih ili njenih sudijskih dužnosti (kao što je to slučaj sa sudijom Akayem) ili da na drugi način utiču na rad sudije, to bi potkopalo taj fundamentalni princip i imalo zastrašujuće posledice na ostvarivanje pravde, te time dovelo u opasnost integritet pravosudnog sistema u celini. Takvo mešanje u nezavisnost pravosuđa ne može biti prihvatljivo na međunarodnom nivou ništa više nego što bi bilo tolerisano ili odobreno na nacionalnom nivou. Pa ipak, čak i sada, sudijska nezavisnost je ugrožena u većem broju država širom sveta. Svi mi kojima je stalo do pravde i koji smo privrženi vladavini prava radimo sve što je u našoj moći kako bismo odbranili taj fundamentalni princip, kako u međunarodnom kontekstu, kao što sam ja to činio u vezi sa sudijom Akayem, tako i svuda gde je on ugrožen na nacionalnom nivou, što je možda još važnije. Poštovanje temeljnog principa sudijske nezavisnosti na nacionalnom nivou je od posebne važnosti u kontekstu drugog pitanja koje bi trebalo sebi da postavimo kada razmišljamo o budućnosti međunarodnog pravosuđa: koju ulogu bi trebalo da imaju države.

Premda će možda uvek postojati potreba za međunarodnim pravosudnim institucijama, moramo imati u vidu da pozivanje na odgovornost na međunarodnom nivou ne može i ne treba da bude jedini način, pa čak ni prvenstveni način, za pozivanje na odgovornost za teške povrede međunarodnog prava. Štaviše, o međunarodnom pravosuđu se mora razmišljati globalno i holistički, bez fokusa na neki konkretan međunarodni sud i, odista, sa većim akcentom na ulogu država.

Šta to znači u praksi? Države mogu i trebalo bi da urade više kako bi podržale napore za pozivanje na odgovornost u nacionalnim sudovima, u skladu s principom komplementarnosti, koji je u osnovi ne samo okvira za osnivanje Međunarodnog krivičnog suda već i uspostavljanje MKSJ i MKSR. Zato je neophodno da one države koje nisu uključile Rimski sporazum u svoje nacionalno zakonodavstvo to učine. Neophodno je da države pomognu jedne drugima da izgrade veće kapacitete, pogotovo u zemljama u razvoju. Neophodni su naponi na zagovaranju ostvarivanja pravde kako bi se podstakle tužilačke i sudske vlasti da deluju, na osnovu univerzalne nadležnosti ili na druge načine. A zato je neophodno da države obezbede da se njihovi pravosudni sistemi pridržavaju osnovnih preduslova za pravična suđenja, što takođe uključuje obezbeđivanje nezavisnosti sudstva.

Države takođe mogu i trebalo bi da urade više kako bi podržale napore za pozivanje na odgovornost na međunarodnom nivou, postupajući po nalozima međunarodnih sudova ili nalazeći druge načine za ostvarivanje saradnje.

Istovremeno, ne možemo ignorisati ili odbaciti druge moguće načine za obezbeđivanje pozivanja na odgovornost, kao što su uspostavljanje nadležnosti za krivične predmete u regionalnim sudovima, osnivanje hibridnih sudova ili specijalizovanih veća u okviru postojećih nacionalnih pravosudnih sistema, ili čak osnivanje novih *ad hoc* međunarodnih sudova ako je to potrebno.

Kao treće, ako želimo da era pozivanja na odgovornost pusti korena i nastavi da se razvija, moramo obezbediti, koliko god je to moguće, da međunarodno krivično pravosuđe bude imuno na korozivne uticaje i blokade proistekle iz politike, te unaprediti saradnju država. Nekada, na primer, u slučaju da je jedna politička putanja blokirana, druga će omogućiti prolaz. Suočena s paralizom u Savetu bezbednosti, na primer, Generalna skupština je, kao što mnogi od vas to znaju, preduzela korake ka osnivanju mehanizama koji treba da odgovori na zverstva počinjena u Siriji. Međutim, treba da se zapitamo šta još može biti urađeno kako bi se naponi međunarodnog pravosuđa izolovali od pogubnih uticaja politike, što je pitanje na koje ni ja sâm nemam sveobuhvatan odgovor.

Kao četvrto, ukoliko želimo da odgovorimo na neke od antiglobalističkih trendova, da smanjimo frustraciju i razočaranje do kojih dovode suprotstavljena očekivanja, te da dobijemo veću podršku javnosti (koja, pak, može pomoći da se prevaziđu političke pat pozicije i podstaci nacionalne vlasti da bolje saraduju s međunarodnim sudovima i drugim državama), moramo iznaći bolje načine da delotvorno komuniciramo o tome šta međunarodno krivično pravosuđe predstavlja, šta je mandat koji je poveren međunarodnim sudovima, i s kojim ograničenjima se oni susreću.

I, na kraju, uprkos veoma stvarnim izazovima s kojima se susrećemo, ne smemo sebi dozvoliti ni da budemo pesimistični kada razmatramo budućnost međunarodnog krivičnog pravosuđa, niti da budemo samozadovoljni. Jednostavno rečeno, sada je trenutak da udvostručimo svoju rešenost i da odgovorimo na probleme koje sam pomenuo. Sada je vreme da se učine konkretni koraci kako bi se unapredili naponi za pozivanje na odgovornost na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou i u širokom spektru foruma. Verujem da ćemo tako smanjiti jaz između važnih normativnog i retoričkog napretka postignutog poslednjih godina, s jedne strane, i naših stvarnih rezultata u borbi protiv nekažnjivosti s druge.
